

יעדים תורניים והינוכיים חדשים

תיאור המצב להלן איננו נועד להעביר ביקורת על הקיים, אלא להוסיף עליו קומה חדשה. מה שנעשה עד היום הוא חשוב, משמעותי ונכון, אבל קורים ומתחוללים דברים הדורשים מאתנו לקבל על עצמנו מחויבויות חדשות.

א. תמונת מצב

בשלושים השנים האחרונות עסקנו בביצור התשתית התורנית של הציבור הציוני דתי פנימה; ציבור שגדל בצורה משמעותית בכמות ובאיכות. יצרנו פריסה אדירה של יישובים, קהילות יפות בערים, גרעינים תורניים, מערכת חינוך מפוארת - בתי ספר, ישיבות, כוללים, מדרשות, מכונים ועוד. באופן כללי, הציבור הציוני-דתי נהיה מודע יותר לרמתו הדתית העולה, וכן קיימת הפנמה גדולה יותר לתכנים לאומיים תורניים. אך "התבשלנו בתוך תוכנו". הכול התנקז פנימה, כולל גם מאבקים רוחניים עמוקים בתוך המשפחה. כמובן שעדיין יש הרבה מה לעשות, לשפר ולרומם, אבל אין ספק שהתחוללה מהפכה משמעותית בתחום זה.

במקביל, במשך אותם שנים שבהן עסקנו בבניין התיישבות ובבניין מערכות החינוך שלנו הפנימיות, עסקו גופים בשמאל הישראלי ביצירות אחרות - תרבות אחרת, איגודות ותפיסות עולם הרחוקות מאוד מהשקפת העולם היהודית השורשית. הם הצליחו בחכמה ובתבונה להתנחל בצומתי הכרעה מרכזיים של מדינת ישראל ולהשפיע בדרכם שלהם. הגופים הללו מוזנים כספית בתקציבי ענק ממקורות חוץ, מאירופה ומאמריקה, על יד גויים, ובהם גופים נוצרים, שהבינו שבמלחמה בשדה הקרב קשה לנצח את עם ישראל, אבל ברוח כנראה יהיה אפשר.

כשיש חלל רוחני, וכשהתרבות השלטת ברחוב עוסקת בהנאות ובבילויים, במימוש עצמי, בהעמדת האדם היחיד במרכז, ואף לא המשפחה - אזי מושגים שבהחלט יש בהם אמת, כמו: זכויות אדם, חירות, קנייני ועוד, קונים שביטה ואחזיה, תוך ניתוק מערכים לאומיים והיסטוריים שלנו כעם ישראל. קמו בין היתר מכוני מחקר חיצוניים רבים שאינם חלק אינטגרלי ממערכת השלטון, שבהם יושבים טובי המוחות, מייצרים ניירות עמדה, יוזמים כנסים גדולים ומתוקשרים היטב, הופעות מתוזמנות בתקשורת, וכך הם מעצבים בצורה מתוחכמת ומתוכננת את סדר יומה של החברה בישראל, את יעדיה של המדינה. הם משפיעים באיטיות ובהתמדה על המערכת השלטונית, על הממשלה והכנסת, על הפיקוד העליון בצבא (שוויון בין בנים ובנות, הגדרות אחרות למלחמה עם הערבים וארגוני הטרור), על מערכת המשפט, החינוך, התקשורת ועוד, מציבים יעדים חדשים, ממציאים מושגים, מטשטשים בעקביות כל זיק ליהדות, למסורת, לציונות, ולהיסטוריה השורשית, וככל הגויים בית ישראל, ומדינת כל אזרחיה. זה מחלחל ומשפיע כאמיתות ברורות ומחלטות, שהמהרהר ומערער עליהם נראה כחסר תרבות וכהזוי. דבריהם מתקבלים היטב ובהקשבה בציבור שרחוק מתורה ומצוות ואיננו מחובר לשורשים היהודיים.

מערכת החינוך החילונית אף היא מנותקת כמעט לחלוטין מערכים יהודיים. תנ"ך או תורה שבעל פה נלמדים בדרך כלל כספרות, כתרבות וכפולקלור, ולא כמשהו מכוון ובונה האמור לחבר את הלומדים למקורות ולשורשים חיים, להבין ולהפנים מה מחבר אותנו כאן לעם אחד, ולאן כל זה הולך. התקיים מבצע איסוף תרומות לאסון הטבע בארה"ב, והוא נקרא "בית אחים". אצל חלק התחושה היא שהסובלים בארה"ב הם באמת אחים. דתיים, חרדים, מגורשי גוש קטיף, גם הם אחים! קולה של התורה, האמונה היהודית וההלכה לא נשמע כלל. איננו שותפים כמעט כלל בעיצוב סדר היום הציבורי של המדינה מתוך מבט תורני.

בדברים הבאים נציע שני מסלולים, שאתם יש להתמודד בצורה אחרת ממה שנהגנו עד כאן: מערכת החינוך וההסברה, והתמודדות תורנית-ערכית על הפרהסיא הציבורית של המדינה. השינויים מתחילים אצלנו פנימה בתוך המבצר החברתי פנימי שלנו, בעיקר במסגרות הישיבתיות התיכוניות והעל-תיכוניות, ובמקבילות אצל הבנות - כל זאת כדי שיהיה ניתן לשנות ולהשפיע במעגלים רחבים ומרוחקים יותר. מהות השינויים הם בעיקר תוספות על הקיים ולא הפחתה ממה שנעשה עד היום.

ב. חינוך והסברה

במשך השנים, גדלו וצמחו בישיבות ציוניות שהתרחבו אף הן, תלמידי חכמים ומחנכים גדולים, שמשמשים היום כמורים ו"מים במוסדות החינוך השונים. רבו גם המורות התורניות המלמדות במערכת החינוך הדתית. אך דא עקא, גדלים בני תורה רבים, הלומדים במשך שנים בכוללים ובמסגרות דומות, שסיימו מכוונים להכשרת מורים, בחינות לרבנות ואף לדיינות, אך חלקם מחוסרי תעסוקה. החינוך התיכוני והעל-תיכוני מוצף ב"ה בשנים האחרונות בכמות גדולה ואיכותית של כאלה שלמדו בשקידה ובהתמדה שנים רבות, מוכשרים וטובים היכולים לתרום הרבה, אבל הרושם הוא שדי קשה כיום למצוא עבודה במקומות קיימים. על כל משרה שמתפנה קופצים מועמדים רבים. זו מציאות קיימת, שניתן לראותה אפילו כתופעה. בעולם הרבנות ובמיוחד הדיינות, הסיכויים למצוא תפקיד נמוכים מאוד אם בכלל.

את הכוחות במאגר העודף, יש להכשיר ולהפנות למערכת החינוך החילונית, מכיתה א' עד י"ב, שאותה הזנחנו במשך השנים כמעט לחלוטין. ההכשרה היא שונה ואחרת. יש ללמוד את השפה, להכיר את ה"ראש" ואת התרבות, לדעת איך לעשות זאת בענווה וברגישות, ובצורה שלא תפחיד ולא תאיים. יש פתיחות רבה לשמוע, אבל צריך לעשות זאת בזהירות ובתבונה רבה. יש בוודאי גם מה ללמוד מהנעשה באותן מערכות שאינן מוכרות לנו כל כך, אבל בתכנים יש לנו מה להציע וללמד. ראש וראשון, ללמד הרבה אמונה, ממקורות ראשונים ואחרונים, ולא כפילוסופיה מופשטת ותיאורטית, להשיב לשאלות ולהתוות כיוונים רוחניים, בנוסף ללימודי תנ"ך ותושבע"פ, שאותם יש ללמד כתורת חיים, ולא כחומר קר ומנוכר, כאילו זו תרבות ישנה ומרוחקת. לומר דברים גדולים, תורה שחיה ונושמת, ולא בסגנון מתנצל או מתיביש.

יש גם להתמודד על התכנים שבאקדמיה, ולשם יגיעו המוכשרים יותר והגדושים בתורה למקצועותיה השונים, כדי שיוכלו להוביל ולא להיסחף ולהיגרר. אפשר "לרדת" על הנלמד, הנכתב והנאמר באקדמיה, ובמיוחד במדעי הרוח, ויש על מה, אך בכל זאת אלפי סטודנטים דתיים ושאינם כאלה, ממלאים בכל שנה את ספסליהם. יש צורך ללמוד את המערכות, להכיר את כלי המחקר, את הסגנון ואת דרך החשיבה, ולהתמודד עם אמירות רוחניות שנשמעות שם שלא תמיד תואמות את המקובל מדורי דורות. להשיב ולהגיב כשהדבר לא נראה, וגם כאן לבסס את הדברים, להוכיח את הטיעונים בצורה רצינית

ומעמיקה, ולהפיח רוח חיים בנכתב ובנאמר, כדי שאף הם ייהפכו להיות חלק מבניין של אמונה ותורה אצל הלומדים שם בדרכם שלהם, ולא כמשהו שהוא חיצוני להם. ההתחברות עם רחוקים מתורה ומצוות צריכה להיעשות גם אצל ציבור בוגר יותר, שכבר אינו נמצא במסגרות לימודיות מסודרות. כאן צריך להפעיל חשיבה יצירתית יותר, כיצד יוצרים קשר ומגע עם קבוצות כאלה. הדבר יכול למשל להיעשות ברמה יישובית קהילתית. אין צורך להמתין שארגון גג יפעיל ויארגן מלמעלה, או שדווקא רבנים יובילו. כל קהילה, כל יישוב יאמץ ויתחבר לציבור הרחב שבמקומו. אפשר לרתום לפעילויות הללו משפחות רבות ובני נוער, שהוכיחו שיש להם את הכוח והעוצמות (במשאל הליכוד, במסגרת 'פנים אל פנים', בתוך ההתמודדות בגוש קטיף מול חיילים ושוטרים ועוד), להסביר דברים פשוטים וכנים ובגדלות, לב אל לב בכל מה שקשור ליהדות, תורה ומצוות. דוגמא: ארגון 'צהר' מארגן ובהצלחה גדולה משנה לשנה, תפילה משותפת בימי כיפור לציבור שאינו שומר תורה ומצוות. אפשר לארגן פעילויות דומות מספר פעמים בשנה, בשבתות ייחודיות - סמוך לחגים, וכדו'. בקהילה מסוימת בתל אביב, ארגנו נשות הקהילה פגישות ובהן פעילות ושיעורים משותפים לנשות השכונה, ומפעם לפעם עולה מספר המשתתפות. באיזה שהוא שלב היה צורך לפצל כל שיעור לשתי קבוצות. על דרך זו יש למצוא בכל מקום את הפעילות והקשר המתאים, ולחשוב על פעילויות חדשות ומגוונות. לארגן חוגים, שיעורים, לימוד משותף, אבות ובנים ועוד, ולא משנה במה: פרשת שבוע, תני"ך, אמונה, גמרא, העיקר ללמוד ביחד.

ג. הצבת עמדות ציבוריות תורניות

התכנים הלימודיים בשנים הראשונות לבניינו של בן תורה הם חשובים ומשמעותיים. עיסוק במסכתות הישבתיות הקלסיות, רכישת סגנון הלימוד המקובל, יחד עם בניין אמוני ואישי. חשוב ללמוד את הנושאים ההלכתיים המקובלים (שבת, בשר וחלב, נידה) ויש אף שנבחנים עליהם. המעטים הממשיכים הלאה ללימודי דיניות ישקיעו עוד מאמץ הנמדד בשנים נוספות וקשות, בלימוד ממושך ורציני של חלקים נוספים בשו"ע.

אלא שהעיסוק בסוגיות הגמרא וההלכה, הוא בדרך כלל בתחומים שנוגעים ברובו המוחלט לחיי הפרט בלבד, ולכל היותר לחיי הקהילה. הדברים כמובן חשובים ונצרכים, אבל זה לא מספיק. יש גם מכוני מחקר תורניים טובים ומשמעותיים, העוסקים בנושאים מגוונים (פוע"ה, התורה והארץ, צומ"ת, משפט עברי, ועוד), אך על פי רוב הם לשירות הציבור הדתי בלבד. רובם גם מקיימים כנסים תורניים רבים קבועים בכל שנה, שנאמרים בהם דברים משמעותיים וחשובים, אך גם הם עוסקים על פי רוב בנושאים הנוגעים לחיי הפרט, ובסוגיות המעניינות ציבור דתי ובעיקר את המרכיב הרבני והתורני שבו, וממילא השפעתם ותהודתם (אם בכלל) מצומצמת ביותר ובעיקר פנימה. יש כנסים שבהם עוסקים אמנם בנושאים רחבים יותר הנוגעים בשאלות ציבוריות, חברתיות ולאומיות (כנס ירושלים למשל), אך עדיין זה אינו בעוצמות התורניות הנדרשות.

צריך ללמוד וללמד בישיבות ובמכינות גם סוגיות של ציבור וחברה, שלטון ומדינה, לא רק מבחינה אמונית אלא גם הלכתית, כדי שיהיה ניתן להציב על סדר היום תפיסה תורנית בסוגיות אלו. עיסוק משמעותי בסוגיות אלו יאפשר להקים במקביל את המכונים, המרכזים והתנועות היהודיות-תורניות - לדמוקרטיה, לממשל, למשפט, להנהגה, לחברה ורווחה, לחינוך ולעוד נושאים ותחומים המעסיקים את החברה בישראל. שאלות רבות שצפו ועלו בעוצמה רבה ובמיוחד בתקופה האחרונה, הזדנות בשאלת זהותה היהודית של המדינה (תוכנית ההתנתקות), ייעודו ואופיו של הצבא, המבנה הדמוקרטי של המדינה, חינוך - ועדת דברת, תפיסת עולמה של מערכת המשפטית - שוויון לערבים, החלטת היועץ

באשר לאדמות הקק"ל, המדיניות הכלכלית של משרד האוצר - אבטלה, תעסוקה ופריון ועוד), ויש להציב בחזית הציבורית עמדה תורנית בסוגיות אלו.

אמנם על חלק מהסוגיות הללו נכתבו דברים והתפרסמו מאמרים (בקובצי 'תחומין' ו'צהר' למשל), אך אין זה מספיק. הכתוב בהם נשאר בדרך כלל נחלתם של מתעניינים בלבד, ואין מי שיתמודד וייאבק על יישומם. יש לחקור לעומק ובצורה רצינית את כל הסוגיות הללו, להוציא ניירות עמדה, להיאבק ציבורית על הכתוב בהם, ולא להתבייש לומר את תפיסת עולמה של תורה גם כשזה נוגד את המקובל ברחוב הישראלי, את האגינדה של השמאל, ואף בעולם. לקיים כינוסים תורניים גדולים (משהו מקביל לכנס הרצליה, קיסריה, שדרות ועוד), בשאלות ציבוריות ולאומיות המעסיקות את כלל החברה בישראל, מתוך עמדה תורנית.

זה יהיה תהליך ארוך, זה ייקח שנים, עם הרבה התמודדויות. אין ספק שהמתנגדים בעיקר מהשמאל יגייסו את כל הכוחות על מנת שלא נשפיע ונקבע, אבל לאחרונה למדנו שאין ממה לחשוש. את גוש קטיף וצפון השומרון לא הצלחנו להציל מתוכנית הגירוש, אבל הכרנו את הכוחות והעוצמות הגלומים בציבור הציוני-דתי, ובמיוחד בני הנוער. הציבור הרחב הזה זכה בשלבים שונים במהלך המאבק (בשרשרת הישראלית, בימי העצמאות, בכפר מימון, בשבועות שקדמו לגירוש, ואף בימי הגירוש עצמם) להערכה על נכונותו ומסירות נפשו לצאת ולהיאבק על דרכו האידיאולוגית והאמונית. שנים רבות פחדנו להביע ולהתמודד על אמונתנו ותפיסותינו הדתיות-תורניות, כיצד באמת צריכה לנהוג המדינה היהודית שהוקמה לאחר שנות גלות ארוכות? יתכן שלא היתה בשלות לכך, אבל כיום, כשיש כוחות רבים ורעננים, הגיעה העת.

יש גם להסתכל קדימה. בני הנוער שגילו גבורה ואומץ בהתמודדויות הללו, צריכים עדיין ללמוד הרבה תורה ובעמקות, להתבגר ולעדן את להט הנעורים שלעתים אינו יודע גבולות מתאימים ורץ מהר מדי; אך יש בהם פוטנציאל עצום של מנהיגות ויצירתיות, כוחות חזקים, נחישות והצבת מטרות, והם יהיו אלה שיהיה להם גם את העוצמות להתמודד ולהיאבק על יישום אותן עמדות ציבוריות תורניות. כל אלה יהיו נדבכים נוספים בדרך לקראת כינונה של מדינת ישראל האידיאלית, כיסא ה' בעולם, עם מקדש, מלכות, סנהדרין ונבואה. אלו הם השאיפות הגדולות והאמיתיות שלנו, עליהם אנו מתפללים, וצריך לסלול דרכים נוספות ורחבות יותר לכינונם.

